

Nr 110.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inrättande av ett statsstuteri i samband med Flyinge hingstdepå; given Stockholms slott den 24 februari 1922.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Sven Linders.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 februari 1922.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Linders anför:

I proposition den 4 april 1913, nr 242, begärde Kungl. Maj:t anslag av riksdagen till inrättande av ett statsstuteri å Ottenby kungsladugård å Öland. Propositionen blev emellertid av riksdagen avslagen.

Till 1916 års riksdag förnyade Kungl. Maj:t sin framställning i proposition den 7 april, nr 174. I statsrådsprotokollet till denna proposition framhöll föredragande departementschefen, att på grund av de ganska betydliga penningmedel, vilka redan influat samt ytterligare komme att

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 97 häft. (Nr 110.)

inflyta till statsverket i samband med av Kungl. Maj:t medgiven hästutförsel utan hinder av gällande utförselbud, stuteriets inrättande syntes kunna äga rum utan att särskilt anslag därtill behövde anvisas å riksstaten.

Med anledning av denna proposition anvisade riksdagen, enligt vad riksdagen anmälde i skrivelse nr 249 den 9 juni 1916, av de i statskontoret innestående hästförsäljningsmedel ett belopp av högst 536,700 kronor till bestridande av kostnaderna för anläggning å Ottenby kungsladugård med underlydande av ett statsstuteri för omkring 100 moderston och 5 stambeskällare samt i övrigt anordnat i huvudsaklig överensstämmelse med den i statsrådsprotokollet den 7 april 1916 av dåvarande departementschefen angivna plan. Angående denna plan må erinras, att nämnda utarrenderade kronoegendom skulle vid arrendets utgång den 14 mars 1917 övertagas direkt av staten och drivas för stuteriets räkning, att för stuteriets anläggning beräknades en kostnad av 580,700 kronor, varav, då 44,000 kronor kunde tagas av tillgängliga brandstodsmedel, 536,700 behövdes såsom anslag, samt att i samband med stuteriets inrättande den nuvarande hingstdepån vid Strömsholm skulle indragas.

— Kungl. Maj:t förordnade den 3 juli 1916 om egendomens övertagande den 14 mars 1917 samt bemyndigade stuteriöverstyrelsen att låta utföra byggnadsarbeten m. m. enligt de förslag, som öförmäldes i statsrådsprotokollet den 7 april samma år.

I skrivelse den 28 december 1916 fann sig emellertid stuteriöverstyrelsen böra hemställa, att med stuteriets anläggning måtte tillsvidare anstå på grund av den högst betydande ökning i kostnaderna, som skulle föranledas av, bland annat, de under världskriget i hög grad stegrade prisen å arbetskraft, materialier, förnödenheter, hästar m. m.

Med anledning av denna framställning förklarade Kungl. Maj:t den 30 december 1916, att med den beslutade anläggningen av ett statsstuteri å Ottenby skulle tillsvidare anstå, samt anbefalldes tillika domänstyrelsen ombesörja, att ifrågavarande egendom bleve utarrenderad för högst fem år från den 14 mars 1917. Vidare föreslog Kungl. Maj:t i proposition den 16 april 1917, nr 260, riksdagen medgiva, att det 1916 anvisade beloppet av 536,700 kronor till bestridande av kostnaderna för anläggning av ett statsstuteri å Ottenby kungsladugård finge, efter vissa avdrag, tillsvidare av statskontoret för avsett ändamål förvaltas såsom en särskild fond och göras räntebärande, med iakttagande av att räntan skulle tilläggas fonden. Avdragen avsågo dels kostnaden för utredningar av arkitekten greve Sigge Cronstedt angående byggnadsförhållandena vid Ottenby samt av statskonsulenten A. Elofson ifråga om

åtgärder till betesmarkernas förbättrande därstädes, tillhopa belöpande sig till 4,614 kronor 40 öre, dels ock ett belopp av 19,700 kronor, som jämte särskilt begärda 137,300 kronor skulle användas till uppförande av för jordbruket erforderliga arbetarbostäder å Ottenby.

Sedan riksdagen enligt skrivelse den 25 maj 1917, nr 173, under uttalande att jämväl riksdagen ansåge, att med stuterianläggningen borde tillsvidare anstå, bifallit Kungl. Maj:ts framställning, förordnade Kungl. Maj:t den 29 maj 1917, att det återstående beloppet, 512,385 kronor 60 öre, av förenämnda, av riksdagen 1916 anvisade anslag å 536,700 kronor skulle av statskontoret förvaltas såsom en särskild fond, benämnd »fonden för anläggande av ett statsstuteri».

Genom motioner vid riksdagarna 1919 (nr 197 i F. K.) och 1920 (nr 262 i A. K.) blev frågan om statsstuteri ånyo föremål för behandling inom riksdagen. Förslag om skrivelser till Kungl. Maj:t i ämnet blevo dock avvisade. Jordbruksutskottet förklarade emellertid i sitt av riksdagen gillade utlåtande den 11 maj 1920, nr 73, att frågan om inrättande av det stuteri å Ottenby, vartill riksdagen redan 1916 beviljat anslag men som på grund av de anslagna medlens otillräcklighet i följd av under kristiden stegrade byggnadskostnader tillsvidare uppskjutits, inom närmaste tiden borde åter upptagas. Det torde icke vara alldeles uteslutet, att byggnadskostnaderna skulle genom iakttagande vid byggnadernas uppförande av vissa särskilda mått och steg kunna åtminstone i någon mån nedbringas. I den mån de för ändamålet anvisade medlen visade sig otillräckliga, torde Kungl. Maj:t icke underlåta att till riksdagen göra framställning om de ytterligare anslag, som kunde befinnas erforderliga.

Med anledning av detta uttalande anmodade i skrivelse den 26 maj 1920 dåvarande chefen för jordbruksdepartementet stuteriöverstyrelsen att upptaga till förnyad prövning frågan om inrättande i vårt land av ett stuteri för varmblodig hästavel, varvid styrelsen skulle vara oförhindrad att därtill ifrågasätta annan plats än Ottenby, därest styrelsen funne sådan annan plats lämpligare, samt att därefter inkomma med utredning och förslag i ämnet.

I skrivelse den 13 december 1920 inkom styrelsen med sålunda begärd utredning. Med åberopande av densamma hemställde häri styrelsen, att den beslutade anläggningen av ett statsstuteri å Ottenby kungsladugård icke måtte komma till utförande;

att i stället ett statsstuteri för omkring 50 moderston måtte från och med 1921 få upprättas å Flyinge hingstdepå, ordnat i huvudsaklig överensstämmelse med av styrelsen angiven plan;

att av den under statskontorets förvaltning ställda fonden för anläggande av ett statsstuteri, som vid 1920 års slut beräknades uppgå till omkring 598,000 kronor, ett belopp av 478,680 kronor måtte få disponeras för det föreslagna stuteriet å Flyinge;

att av fondens medel måtte ytterligare få användas dels ett belopp av 88,320 kronor till vissa i förslaget angivna nybyggnads-, reparations- och förbättringsarbeten å Flyinge, som vore oundgängligen nödvändiga vare sig stuteriet komme till stånd eller icke, dels ock ett belopp av omkring 4,000 kronor till gäldande av kostnaderna för de av arkitekten greve Sigge Cronstedt och byggmästaren P. N. Dahlgren verkställda utredningarna och förslagen i ärendet; samt

att återstoden av fondens medel, omkring 27,000 kronor, samt det belopp, som möjligen kunde besparas å en eller annan av de för stuterianläggningens utförande beräknade utgiftsposterna, måtte få av statskontoret fortfarande omhänderhavas och göras räntebärande, för att användas för stuteriets å Flyinge räkning då så under organisationsåren eller framdeles kunde visa sig vara för något stuteriet vidkommande ändamål erforderligt.

Över denna framställning hava infordrade utlåtanden avgivits den 20 januari 1921 av byggnadsstyrelsen, i anledning varav chefen för stuteriöverstyrelsen inkommit med en promemoria den 12 februari 1921, samt den 13 december 1921 av arméförvaltningen, som därvid bifogat yttranden från inspektören för kavalleriet och överfältveterinären i arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse.

Med anledning av stuteriöverstyrelsens framställning har under sommaren 1921 dåvarande chefen för jordbruksdepartementet besökt såväl Ottenby som Flyinge.

I enlighet med vid besöket å Ottenby träffad preliminär överenskommelse med arrendatorn har Kungl. Maj:t den 7 juli 1921 anbefallt domänstyrelsen att med arrendatorn upprätta nytt arrendeavtal på tre år, räknade från den 14 mars 1922, därvid skulle iakttagas, bland annat, att arrendet, som under sista femårsperioden utgjort allenast omkring 11,000 kronor, skulle bestämmas till 22,000 kronor för år, att därest kronan vid den nya arrendetidens slut själv önskade disponera egendomen och arrendatorn på den grund ej komme i åtnjutande av optionsrätt, arrendatorn berättigades att återfå så stor del av årliga arrendet, som överstege det av arrendeuppskattningsmännen föreslagna eller 17,000 kronor, eller alltså att återfå för hela arrendetiden tillhopa 15,000 kronor, att kronan berättigades under arrendetiden verkställa den ombyggnad eller reparation av uthus, som kunde erfordras för statsstuteri å Ottenby,

med iakttagande av att arbetet skulle så ordnas, att arrendatorn städse hade tillgång till uthus av tillnärmelsevis samma utrymme, som de arrendet omfattade, samt att för uppförande av nya hus, som kunde erfordras för statsstuteri å Ottenby, skulle efter samråd med stuteriöverstyrelsen från arrendet undantagas nödig mark, dock ej odlad jord.

Chefen för stuteriöverstyrelsen har inkommit med en promemoria i ärendet den 16 september 1921. Statskonsulenten A. Elofson har, efter erhållet uppdrag, den 31 december 1921 till jordbruksdepartementet ingivit en den 29 oktober 1921 dagtecknad utredning angående betesmarkerna vid Flyinge samt i särskilt utlåtande den 25 januari 1922 lämnat en jämförande sammanfattning av resultatet av sina undersökningar av betesmarkerna å Ottenby och å Flyinge.

Slutligen har stuteriöverstyrelsen, efter det jag med chefen för styrelsen besökt Flyinge, i skrivelse den 22 februari 1922 inkommit med förnyade beräkningar å kostnader för inrättande därstädes av ett statsstuteri, varjämte statskontoret avgivit begärt utlåtande i ärendet.

Då jag nu går att anmäla detta ärende torde jag först få redogöra för vad däri förekommit angående *behovet* över huvud taget av ett statsstuteri för halvblodshästar.

• I sådant avseende tillåter jag mig hänvisa till den historik angående frågan om statsstuteri, som lämnats i propositionerna nr 242 till 1913 års riksdag och nr 174 till 1916 års riksdag (sid. 3—10) samt vad i sista propositionen (sid. 10 o. ff.) anförts såsom skäl för upprättande av ett statsstuteri.

Ur statsrådsprotokollet till 1913 års proposition torde särskilt böra återgivias följande uttalande av föredragande departementschefen:

»Alla torde vara ense om, att den ädla hästaveln är av den betydelse för landet, särskilt med hänsyn till härens förseende med erforderligt antal remonter, att staten måste tillse, icke blott att denna avel bedrives i tillräcklig omfattning utan även att den ledes i sådan riktning, att resultatet fyller högt ställda krav i kvalitativt hänseende. Härvid bör uppmärksammas, att denna avel, rätt utövad, kan inom därtill särskilt ägnade delar av vårt land fortfarande bliva en betydelsefull inkomstkälla för jordbrukarna.

Statens åtgärder till den ädla hästavelns stödjande och uppmuntran hava hittills bestått dels i tillhandahållande av beskällare av ädelt blod och dels i hästpremieringen, som i viss mån gynnar den ädla hästaveln. Av stor betydelse är även, att staten såsom köpare av remonter är den utan jämförelse förnämsta avnämaren av ädla unghästar. Sagda åtgärder komma att kompletteras genom understödjande av enskildas inköp av ädla avelsston, därest det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget om en lånefond i dylikt syfte bifalles av riksdagen. (Se riksdagens skrivelse 291, 1913.)

Det nu föreslagna stuteriet vid Ottenby skulle på ett naturligt sätt ansluta

sig till dessa redan vidtagna eller föreslagna åtgärder samt äga en dubbel uppgift. Dels skulle det tjäna till att remontera den stam av lantbeskällare av ädelt slag, som staten fortfarande behöver upprätthålla för utstationering i de olika orterna. Dels skulle det genom försäljning — i början förnämligast av årsföf — i hög grad bidra till, att den ädla stostammen och så småningom hela den ädla häststocken i landet utvecklas i riktning av ensartad och lämplig typ. I detta hänseende skulle det göra tjänst såsom ett slags avelscentrum. Dessa bägge synpunkter måste samtidigt hållas i sikte, då det gäller att bedöma stuteriets behövlighet och den åsyftade valutans för de nedlagda kostnaderna.

Vad då först lantbeskällarnas remontering angår, är det givet, att denna även kan tänkas fortfarande, liksom hittills, ske genom inköp från enskilda uppfödare inom landet och från utlandet. Inom landet äger dock dylik enskild ädel hingstuppfödning rum i så ytterst ringa utsträckning, att man icke kan räkna på något avsevärt tillskott på detta sätt. Någon ändring i detta förhållande är knappast antaglig, åtminstone inom överskådlig framtid. Det återstår vid inköp faktiskt endast att lita till utlandet. Därifrån hava hittills inköpts dels hingstföf, som uppfötts vid Flyinge och småningom utgallrats, så att blott de bästa kommit till användning, dels ock fullvuxna beskällare. En dylik anskaffningsmetod av det viktiga hingstmaterialet har dock ej oväsentliga olägenheter. Såsom redan de tidigare kommittéerna framhållit, kunna förhållanden uppstå, som göra det ytterst vanskligt och ibland till och med omöjligt att från utlandet anskaffa dessa hingstar. Det är också mycket ovisst, om sådana städse kunna anskaffas av en typ, som är särskilt lämpad för svenska förhållanden. Det är därför av vikt att tillgången å dylika hingstar så vitt möjligt säkerställas inom landet. Därtill kommer, att genom hingstarnas inköp från utlandet icke obetydliga kapital gå ut ur landet. Ifall icke hingstuppfödning inom landet drager en kostnad, som alltför mycket överstiger inköpskostnaden från utlandet, måste det därför även ur nationalekonomisk synpunkt betraktas såsom en fördel, om de behövliga hingstarna kunna anskaffas inom landet. Då emellertid dylik hingstuppfödning näppeligen för den enskilde kan bli en 'god affär' och man därför ej kan antaga, att enskilda komma att annat än i undantagsfall ägna sig däråt, återstår endast för staten att taga hand om saken.

Men för ett gott och framgångsrikt resultat av all hästavel fordras, att icke blott hingstarna utan även stona äro av tillfredsställande kvalitet samt att han- och hondjuren äga med varandra ensartad typ. En sådan typs ernående skulle vad beträffar den ädla stostammen vara mycket ovisst och i allt fall draga särdeles lång tid, ifall den ädla aveln icke erhöles kraftigare stöd än hittills i sådant syfte. Om däremot genom försäljning av ädla hondjur från samma stam som hingstarna ett betydande antal dylika djur bleve spridda inom landets produktionsdistrikt för ädla hästar, skulle uppenbarligen remontaveln vinna ett kraftigt stöd och energiskt främjas. Detta resultat av ett statsstuteri bör tillmätas mycket stor betydelse, ehuru det icke direkt låter sig uppskattas i penningar.»

Vidare torde jag få anföra följande av 1913 års jordbruksutskott gjorda uttalande:

»För tillgodoseende av arméns behov av remonter är det givetvis av största vikt, att ädel hästavel inom landet bedrives och vidmakthålles; och torde staten, som ovedersägligen är den största avnämaren av ädla unghästar, också hava skyl-

lighet tillse, att denna avel, förutom att densamma bedrives i tillräcklig omfattning, även ledes i sådan riktning, att ett i kvalitativt avseende verkligt gott resultat vinnes. För ernående av detta syftemål tillhandahåller staten också, som bekant, beskällare av ädelt slag, vilkas reparation sker genom inköp dels från enskilda uppfödare inom landet dels och huvudsakligen från utlandet.

Emellertid kan det starkt ifrågasättas, om en dylik reparation av lantbeskällare eller, med andra ord, om det nuvarande hingstdepåsystemet över huvud kan anses tillräckligt att på ett tillfredsställande sätt befordra en verkligt god och för våra förhållanden lämpad hästavel av ädelt slag. Det har nämligen visat sig, att intresse för avel av ädla hästar, vilket förr varit tämligen livligt, icke kunnat med nuvarande statsåtgärder i önskvärd grad bibehållas hos de enskilda hästuppfödarna, vadan, även om genom riksdagens bifall innevarande år till förslaget om bildandet av en lånefond för inköp av ädla avelsston detta intresse kan förväntas komma att livas, staten i allt fall vid inköp av sitt hingstmaterial fortfarande såsom hittills huvudsakligen torde hava att lita till utlandet. Många skäl synas emellertid utskottet tala emot ett dylikt beroende av utlandet. Bortsett från att förhållanden kunna uppstå, som göra det vanskligt eller helt och hållet omöjligt att från utlandet skaffa hingstar, måste det, nationalekonomiskt sett, anses synnerligen ofördelaktigt att nödgas anlita utlandet för att fylla ett kontinuerligt behov av hästmaterial, som skulle kunna tillgodoses inom landet. Ett skäl av avgörande betydelse härvidlag torde emellertid även vara angelägenheten av att vinna en ensartad och för svenska förhållanden fullt lämplig typ. Detta mål kan, enligt utskottets mening, icke vinnas, så länge hingstmaterialet måste hämtas från utlandet, och över huvud taget torde en konsoliderad inhemsk halvblodstyp icke inom rimlig tid kunna åstadkommas, med mindre än ått ett avelscentrum inrättas, därifrån såväl handjur som hondjur från samma stam kunna spridas inom landets olika produktionsdistrikt.

De nu anförda skälen synas utskottet kraftigt tala för upprättandet av ett statsstuteri, där en efter landets klimatiska och övriga förhållanden lämpad, inhemsk homogen hästtyp av ädelt slag kunde produceras och varifrån dels statens hingstdepåer kunde repara, dels ock lämpliga avelsston kunde tillhandahållas enskilda uppfödare. På detta sätt skulle så småningom en värdefull och konstant inhemsk avelsstam av ädelt slag uppstå samt staten bliva tillförsäkrad en kvalitativt god reparation av sin armé.»

Slutligen får jag åberopa detta i 1916 års proposition intagna utlåtande av chefen för repareringsstyrelsen:

»Förr, då rusthållare skulle reparera kavalleriet, då landsvägskörning efter häst icke blivit ersatt med järnvägar och automobiler, då jordbruket bedrevs mindre intensivt och med lättare redskap, voro lätta ädla hästar i allmänt bruk och ädel hästavel bedrevs i större delen av Svea- och Götaland. I de olika landsdelarna funnos personer intresserade för den ädla hästaveln, vilka togo ledningen och arbetade för densammas förbättrande och voro föregångsmän härvid.

Numera har den tunga kallblodiga, till ridbruk och snabbare körslor oanvändbara hästen i allt större utsträckning undanträngt den ädla hästen. Industrien kräver tunga hästar. Särskilt vid de större gårdarna erfordrar jordbruket tyngre hästar såväl för själva åkerbrukets skull som för de förändrade arbetsförhållandena, som icke medgiva användning av ädla hästar, vilka fordra, att av körsvennen han-

teras med mera sakförstånd och omvårdnad än numera i allmänhet kan påräknas. På de större gårdarna har också med få undantag all ädel hästavels upphört. I vissa trakter har den ännu bibehållit sig på de mindre gårdarna, där den särskilt i Skåne och på Öland nått stor utbredning.

Ökad efterfrågan på allt tyngre och tyngre hästar för åkerbruk och industri med därav följande höga priser har gjort den kallblodiga hästavels lönande — förenad som den är med mindre risk och krävande mindre omsorg än den ädla. Avsättning för dessa kallblodiga hästar finnes alltid; goda avelsdjur betinga mycket höga priser; hingsthållning är ofta en inbringande affär. Intresset har därför vänt sig från den ädla hästavels till den kallblodiga och ett ivrigt arbete bedrivs överallt för bildande av föreningar till inköp av kallblodiga hingstar.

Den varmblodiga hästavels har numera sin förnämsta avsättning i försäljning av remonter. Om än det pris, som under de senaste åren betalats för dessa, något överstiger de priser, som, under normala förhållanden betalas för vanliga arbetshästar, har dock icke för ädla hästar kunnat erhållas priser motsvarande betalningen för stora tunga arbetshästar, än mindre för till avel avsedda kallblodiga ston och hingstar, helst sådana inköpta av med rikliga medel försedda föreningar.

För de ädla hästar, som ej finna åtgång som remonter, har avsättningen varit svår och till förhållandevis låga priser.

Orsaken härtill är hästmaterielens ojämna beskaffenhet, som tvingar uppköparen att — med ovisst resultat — resa omkring och leta efter sådana hästar han önskat sig och att till resekostnadernas täckande använda medel, som eljest kunnat komma hästuppfödaren till godo.

Att så är förhållandet, torde kunna tillskrivas bristen på stuteri, där för landets klimat och jordmån passande avelsdjur kunnat uppfödas. Nu har, sedan stuterierna slopades, den ädla hästavels varit uteslutande grundad på importerade hingstar. Såsom varit att vänta, har dessas förärvning varit mycket osäker och en planmässig ädel hästavel så gott som omöjliggjord. Därför har icke heller den ädla hästavels kunnat bliva annat än förenad med besvikelser och förluster för uppfödarna och för landet.

Med landets så gott som obegränsade tillgångar på betesmarker kan ädel hästavel här med fördel bedrivas.

För landets försvar erfordras hästar av ädelt slag icke blott för att tillgodose det årliga behovet av remonter, utan även för att fylla det än större behovet vid ett krigsutbrott av till ridbruk erforderliga hästar: Ju mera fredsstyrkans antal tjänste- och stamhästar nedbringats, dess större är behovet av ridhästar för arméns sättande på krigsfot och dess svårare att erhålla härför lämpliga hästar.

För landets försvar kräves, att ädel hästavel här bedrivs i så stor utsträckning som möjligt, icke begränsad blott till vissa områden och för att fylla det årliga remontbehovet. Detta kan ej påräknas, utan att sådan avel blir för uppfödarna — de mindre jordbrukarna — lönande. Höjda remontpriser äro icke nog härför, utan måste avsättning finnas även för andra hästar. Marknad för dessa kan emellertid icke väntas, vare sig inom eller utom landet, utan att hästmateriet blivit av en jämnare och mera ensartad beskaffenhet.

Det torde vara en gammal erfarenhet såväl härifrån landet som från andra länder, att ett sådant resultat icke kan ernås med endast importerade avelsdjur, utan att härför erfordras en acklimatiserad ras — eget inhemskt stuteri.

Upprättas ett sådant, underlättas för uppfödaren anskaffandet av goda avelsston och möjliggöres valet av lämplig hingst, som nu kanske icke finnes åtkomlig. Utsikt torde också yppa sig för den enskilde uppfödaren att till staten, till goda priser kunna försälja framstående avelsdjur.

För landets försvar är den ädla hästaveln inom landet oundgänglig; för den ädla hästavelns uppehållande är ett stuteri oundgängligt.

De för närvarande ovanligt högt upptrivna priserna på kallblodiga hästar av alla åldrar hava säkerligen påskyndat övergången från den ädla till den kallblodiga aveln, så att till och med behovet av antagliga remonter kanske snart nog ej längre kan fyllas, om ej synnerligen verksamma medel — icke blott remontprisets höjande — oförtövat vidtagas. Har den ädla hästaveln en gång blivit undanträngd, låter den sig icke återupplivas, annat än i enstaka fall. Icke utan mycket stora kostnader och efter lång tid kan erforderligt avelsmateriel återställas. Den svårlärda vanan och förmågan att använda och uppföda ädla hästar är borta.

För landets försvar är det därför synnerligen angeläget, likasom för jordbruket i de delar av landet, som lämna sig för ädel hästavel, att det av stuteriöverstyrelsen föreslagna stuteriet ju förr dess hellre kommer till stånd.»

Stuteriöverstyrelsen anför i denna del i sin skrivelse den 13 december 1920 följande.

På grund av de under och efter kriget uppkomna förhållanden, som berörde den varmblodiga hästaveln icke blott i Sverige, utan även i Tyskland (Hannover, Mecklenburg och Ostpreussen), varifrån vårt land under de senaste årtiondena hämtat nödig förstärkning av varmblodiga avelsdjur, hyste styrelsen nu mer än någonsin den bestämda uppfattningen, att inrättandet av statsstuteri vore en trängande nödvändighet för vidmakthållande av vårt lands varmblodiga hästavel.

Anskaffandet av lämpliga halvblodsbeskällare hade nämligen ytterligare försvårats. Den inhemska uppfödningen av varmblodiga hästar hade till följd, att de under krigsåren upptrivna priserna på kallblodiga hästar väsentligt avtagit och därmed även möjligheten att inom landet uppköpa tillräckligt antal för avelsbruk passande varmblodiga hingstar och hingstfö. I Tyskland hade genom krigets inverkan tillgången på kvalificerade halvblodshingstar i hög grad minskats, på samma gång som behovet och efterfrågan där starkt ökats, enär de tyska hästuppfödarna såväl som den preussiska staten numera energiskt arbetade på halvblodsavelns återupprättande. Följden därav hade blivit en prisstegring i Tyskland på goda, starka halvblodshingstar. Vid den stora hingstauktionen i Güstrow i Mecklenburg den 23 september 1920, där 116 stycken 2 1/2-åriga halvblodshingstar utbjudits till försäljning, hade sålunda den preussiska stuteriförvaltningen betalat ett flertal hingstar med priser, överstigande 100,000 riksmark och ända upp till 173,000 riksmark. Slutligen vore fordringarna på halvblodshingstarnas grovlek och massa numera långt större än förr, vilket ytterligare försvårade anskaffandet av för vårt lands varmblodiga hästavel lämpliga beskällare.

Remonteringen av svenska statens hingstdepåer skedde numera dels genom inköp inom landet av hingstfö, vilka uppfödtes å Flyinge hingstdepå, och dels genom import från Tyskland av unga hingstar.

Inköpen av inhemska hingstfö hade i regel omfattat omkring 20 sådana årligen. Resultatet av dessa föls uppfödning å Flyinge hingstdepå hade varit fullt Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 97 häft. (Nr 110.) 2

tillfredsställande. Sedan fordringarna på hingstarnas grovlek och mäktighet blivit allt mera framträdande och berättigade, hade det emellertid, som ovan nämnts, visat sig svårt att inom landet uppbreda för uppfödning å depån lämpliga grova hingstfö. Befintliga moderston vore nämligen i allmänhet ej av den kraftiga typ som numera önskades och som vore nödvändig att anskaffa, om den varmblodiga hästaveln skulle kunna, med utsikt till framgång, inriktas på produktion av en stark och allmännyttig halvblodshäst.

Bristen inom landet å varmblodiga ston av de kvalifikationer, som numera måste ställas å sådana, krävde med nödvändighet åtgärder från statens sida, om vårt lands varmblodiga hästavel skulle kunna vidmakthållas. En verksam åtgärd i sådant syfte vore, såsom förut framhållits, inrättandet av ett stuteri för varmblodig hästavel.

Stuteriöverstyrelsens chef tillägger i promemorian den 16 september 1921.

Ett oeftergivligt villkor för att hästavel, av vad slag den vara månne, skulle kunna utveckla sig tillfredsställande och följdriktigt vore, att tillräcklig tillgång funnes på homogena och i övrigt väl kvalificerade avelsdjur. Beträffande vårt lands varmblodiga hästavel vore detta emellertid icke förhållandet. Visserligen vore flertalet av statens varmblodiga beskällare av ganska god beskaffenhet, men tillgången på lämpliga moderston vore däremot synnerligen knapp. Antalet sådana hade nämligen under de senaste åren minskats i en grad, som ingivit stuteriöverstyrelsen de allvarligaste bekymmer för den varmblodiga hästavelns upprätthållande.

Sålunda hade antalet av de med värdebokstav A premierade varmblodiga fölstona, som 1910 utgjorde 258 stycken, år 1919 minskats till 70 stycken. Det vore emellertid ej allenast denna betydliga reducering av de bäst kvalificerade moderstona, som vore oroväckande, utan därtill komme, att en del av dessa ston ej ägde den »mäktighet» och styrka, som numera önskades och därför ej kunde anses vara lämpliga till produktion av avelsdjur.

Medelst den 1913 bildade lånefonden för inköp av ädla avelsston hade staten sökt uppmuntra hästuppfödarna att anskaffa och för aveln tillvarataga de värdefullaste unga stona. Detta understöd hade varit mycket uppskattat av uppfödarna, och fonden hade allt sedan sin tillkomst varit livligt anlitad. Med försträckning från densamma hade remonteringsstyrelsen inköpt och till uppfödare överlåtitt följande antal ston, nämligen 1914 62, 1915 88, 1916 102, 1917 77, 1918 77, 1919 45, 1920 32 och 1921 28 stycken. Under de tre sistnämnda åren hade framställningar förelegat om respektive 85, 66 och 41 ston.

Härav framginge, att den 1919 inträffade och under 1920 och 1921 fortgående minskningen i antalet uppköpta remontston icke egentligen föranletts av motsvarande avtagande intresse från hästuppfödarnas sida, utan huvudsakligen måste tillskrivas det beklagliga förhållandet, att vår varmblodiga hästavel ej längre varit i stånd till att årligen kunna frambringa ett femtiotal ston av sådan beskaffenhet, att de ansetts användbara i aveln.

Liknande erfarenhet beträffande den nuvarande varmblodiga stostammens avelsvärde hade stuteriöverstyrelsen fått göra vid de varje år företagna uppköpen av hingstfö, avsedda att uppfödas å Flyinge hingstdepå. Ty ehuru det årliga behovet av sådana beräknats till endast några och tjugstycken och kvalitetsford-

ringarna på dessa ingalunda varit höga, när den ringa tillgången ej medgivit någon strängare gallring, hade ovannämnda antal icke kunnat anskaffas. För 1921 torde högst 12 à 15 föl kunna uppköpas inom landet.

Orsakerna till den varmblodiga hästavelns tillbakagång under de senare åren hade varit flera. En av dessa orsaker — vilken av styrelsen tillmättes den största betydelse — vore, att en genomgående och iögonenfallande överförädling av våra halvblodshästar hade ägt rum. Resultatet därav hade slutligen blivit den här ovan framhållna bristen på kraftiga moderston av sådant slag, som motsvarade tidens krav. Enligt styrelsens bestämda övertygelse vore det därför av största vikt, att landets stam av lämpliga varmblodiga moderston förstärktes så effektivt och snabbt som möjligt. Att till enskilda hästuppfödare överlämna initiativet härutinnan, torde icke komma att leda till önskat resultat, ty, oavsett det nu även på hästavelns område rådande tryckta läget, vilket givetvis gjorde uppfödarna obenägna att vidtaga några avsevärda åtgärder för hästavelns befrämjande, torde knappast någon homogenitet i anskaffandet av moderston på så sätt kunna förväntas.

Genom inrättandet av ett statsstuteri skulle däremot en god grund för åstadkommande av den behövliga stostammen komma att läggas, och på denna grund skulle sedan efter hand de enskilda hästuppfödarna kunna bygga vidare. I stuteriöverstyrelsens plan för stuteriets drift inginge nämligen, att varje höst skulle på auktion försäljas alla därstädes födda stoföl, med undantag av 1 à 2 stycken. Därvid komme att åt uppfödarna lämnas tillfälle att förskaffa sig goda stoföl, varigenom efter hand en tillräckligt stark stam av homogena, goda avelsston torde kunna bildas, och, då så skett, torde det ingalunda vara uteslutet, att stuteriet, som då uppfyllt ett av sina viktigaste ändamål, kunde upphöra. Styrelsen hade ansett, att den möjlighet att förbättra stostammen, som på så sätt erbjödes uppfödarna, vore det icke minst beaktansvärda med avseende på det gagn stuteriet borde kunna göra.

Arméförvaltningen förklarar sig i likhet med inspektören för kavalieriet finna, att skyndsamma åtgärder vore av nöden för att rädda den inom landet bedrivna aveln av varmblodiga hästar ävensom att det av stuteriöverstyrelsen såsom ett led i dessa åtgärder föreslagna statsstuteriet borde kunna bliva av nytta för denna avels befrämjande och konsolidering.

I det av överfältveterinären till arméförvaltningen avgivna utlåtande har — på sätt närmare skall refereras vid redogörelse för frågan om Ottenbys eller Flyinges företråde såsom plats för stuteri — framhållits nödvändigheten av att såväl med hänsyn till remonteringen som ock tillgodoseendet av behovet av varmblodshästar för övrigt inom landet vidtaga snara och kraftiga åtgärder för upprätthållande av varmblodsaveln. En sådan åtgärd vore anläggande av ett stuteri.

Angående *anledningen till att stuteriöverstyrelsen frångått sitt tidigare förslag om förläggande av stuteri till Ottenby* anför styrelsen i sin framställning i december 1920 följande.

Vid övervägande, huruvida planerna på ett statsstuteri å Ottenby under nuvarande förhållanden kunde och borde komma till utförande, hade styrelsen — enär prisen å såväl hästar som materialier av alla slag samt arbetskraft ytterligare stegrats, sedan styrelsen den 28 september 1916 till Kungl. Maj:t avlämnat då verkställd förnyad utredning beträffande kostnaderna för anläggning av ett statsstuteri å Ottenby i enlighet med av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställd plan, — ansett det nödigt att låta verkställa ny utredning och kostnadsberäkning rörande stuterianläggningen i fråga.

Stuteriöverstyrelsen hade för den skull uppdragit åt arkitekten greve Sigge Cronstedt, som utarbetat samtliga föregående ritningar och kostnadsberäkningar för de för en stuterianläggning ifrågasatta byggnadsarbetena å Ottenby, att verkställa nya beräkningar, allt i enlighet med av styrelsens chef lämnade anvisningar.

Med anledning härav hade greve Cronstedt inkommit med kostnadsförslag, varav framginge, bland annat, att kostnaderna för de ny- och ombyggnader, vilka 1915 beräknades kunna utföras för 255,700 kronor och efter 1916 års förslag för 615,500 kronor, skulle, om arbetena nu verkställdes, komma att uppgå till 1,226,000 kronor.

En sammanställning och jämförelse av utgiftsposterna med 1915 och 1916 års förslag, gäve följande resultat:

	1915 Kronor	1916 Kronor	1920 Kronor
Uppförande av nya byggnader samt ändrings- och reparationsarbeten å redan befintliga	255,700	615,500	1,226,000
Anläggning av vattenledning	20,000	35,000	50,000
Inköp av hästar	200,000	350,000	400,000
Inventarier för stuteriet	5,000	10,000	20,000
Kreatur, dragare, redskap och andra inventarier för lantbruket ävensom grundförbättringar m. m.	100,000	200,900	333,000
Summa	580,700	1,211,400	2,029,000.

Den 1915 beräknade kostnaden för anläggandet av ett statsstuteri å Ottenby komme sålunda, om anläggningen nu skulle utföras, att överskridas med 1,448,300 kronor (2,029,000 kronor—580,700 kronor).

De betydliga kostnader, inrättandet av ett statsstuteri å Ottenby sålunda numera skulle medföra, ställde frågan i en helt annan dager än förut. Den ekonomiska kalkyl, varpå styrelsen grundade sin ursprungliga framställning, hade genom angivna ändrade förhållanden så starkt rubbats, att styrelsen ej längre vågade förutsätta, att resultatet av stuteriets verksamhet skulle komma att motsvara de för detsamma förverkligande erforderliga kostnaderna.

Stuteriöverstyrelsen ansåge sig till följd därav ej längre böra vidhålla förslaget om inrättandet av ett stuteri å Ottenby.

Sedan stuteriöverstyrelsen därefter, på sätt redan refererats, framhållit angelägenheten av att upprätta ett statsstuteri, förklarar styrelsen sig hava undersökt om icke en *stuterianläggning å annat ställe* kunde verkställas för kostnader, som icke vore oöverkomliga, och anför därefter vidare.

Bland de platser, som därvid kommit i fråga, hade stuteriöverstyrelsen funnit Flyinge hingstdepå vara den lämpligaste. Den under en lång följd av år därstädes bedrivna hingstuppfödningen hade lämnat ett gott resultat, särskilt beträffande de på sin tid dit importerade hannoveranska hingstfölen, och det hade till fullo visat sig att där kunde uppfödas grova, starka halvblodshästar. Av de under åren 1900—1910 vid depån uppfödda hannoveranska hingstfölen — efter 1910 upphörde importen av sådana — funnes nämligen ännu ett 40-tal kvar såsom beskällare i statens hingstdepåer, och flertalet av dessa vore ifråga om benstyrka och mäktighet fullt jämgoda med de bättre i Hannover och Mecklenburg uppfödda hingstarna.

Då naturförhållandena å Flyinge alltså enligt stuteriöverstyrelsens förmanande visat sig vara gynnsamma för uppfödning av kraftiga halvblodshästar, hade stuteriöverstyrelsen låtit verkställa en detaljerad utredning rörande övriga vid Flyinge hingstdepå varande förutsättningar för anläggandet därstädes av ett stuteri, ävensom beträffande de åtgärder, som i sådant hänseende måste vidtagas samt kostnaderna därför.

Innan jag återgiver sagda utredning, synes det mig lämpligt att redogöra för vad i ärendet förekommit angående *Ottenbys eller Flyinges företråde såsom plats för stuteri*.

I sådant avseende vill jag först ånyo hänvisa till den i 1913 och 1916 års propositioner återgivna historik angående statsstuterier. I denna återgives, bland annat, hurusom stuteriöverstyrelsen i ett utlåtande 1829 anförde, att den forna stuterinrättning, som fortfarit vid Ottenby intill 1809, noggrant bevisat, »det ingen ort inom Sveriges gränser funnes så passande för en stuterianläggning som Ottenby, emedan hästarna där uppföddes i halvilt tillstånd på låglänta, torra, på kalkbotten liggande betesmarker och emedan de därifrån utgångna hästar, varav några få ännu levde, nästan alltid uppnått en hög ålder samt oförändrat bibehållit livlighet, kraft och uthållighet». En 1868 tillsatt kommitté gav Ottenby företråde framför Flyinge. En senare 1886 tillkommen kommitté verkställde en närmare granskning rörande stuteriverksamheten vid Ottenby, men ansåg dylik undersökning beträffande Flyinge onödig, enär den var enig om, att mer än *ett* stuteri icke borde finnas i landet, och enär Ottenby av skäl, som kommittén ansåg knappast behöva påpekas, vore vida lämpligare än Flyinge till uppfödning av ädla hästar, vadan stuteriet vid Flyinge under alla förhållanden borde indragas. Det må tilläggas, att kommittén ansåg även Ottenby icke böra bibehållas i sitt dåvarande skick, enär den uppfödning, som då utginge från Ottenby och komme staten till godo, icke vore av sådan kvalitet, att den vore värd de kostnader, densamma medförde.

I sitt yttrande över stuteriöverstyrelsens nu ifrågavarande förslag anför inspektören för kavalleriet.

Av stuteriöverstyrelsens förslag framginge, hurusom dess mål vore frambringandet av en halvblodshäst med synnerlig massa och grovlek. Det vore uppenbart, att en häst av denna typ icke vore den för vårt kavalleri eftersträvansvärda. Fältförhållandena i vårt land, ej minst dess mellersta och nordliga delar, fordrade en kavallerihäst av mindre storlek, men med utpräglad torrhet och hårdhet. En sådan häst kunde landet frambringe, där jordmånen och övriga betingelser förelåge, såsom å kalkbetena i Västergötland och å Öland. Erfarenheterna från världskriget pekade otvetydigt på det förhållande, att den ädla, mindre, men hårda och torra hästen från Ungern, delar av Ryssland och Nordafrika varit den, som bäst motsvarat krigets krav.

Om kavalleriinspektören sålunda ansåge det nödvändigt, att den varmblodiga avel, som arbetade för producerande av remonter för kavalleriet, tillgodosåge detta truppdrag med hästar av annan typ, än den det föreslagna stuteriet avsåge att frambringe, och han därför på det livligaste önskat, att förslaget upptagit det från början planlagda stuteriet å Ottenby, ansåge kavalleriinspektören sig dock med hänsyn till de rådande förhållandena icke böra motsätta sig utan kunna biträda det föreliggande förslaget.

Överfältveterinären har i memorial till arméförvaltningen den 16 november 1921 yttrat sig sålunda.

Det torde ej kunna förnekas, att avkomman efter till vårt land importerade häststammar — såväl varmblod som kallblod — åtminstone i lantaveln hade benägenhet att efter en eller annan generation avtaga i storlek och mäktighet, men att bibehålla rasens torrhet eller öka densamma. Att det vore uppfödningssättet samt jordmånens, klimatets och fodrets beskaffenhet, som spelade en avgörande roll vid denna tillbakagång i mäktighet, kunde icke betvivlas. Det ärftliga anlaget kunde icke upphäva dessa faktorerers inverkan. Även om således som avelsdjur användes grovt och mäktigt varmblodsmateriel, komme av detta allt framgent att produceras lättare, torra hästar, lämpliga till arméremonter och även till kavalleribruk. Det bleve fallet i synnerhet på sådana trakter, där kalkhaltig jord funnes.

Men om som avelsmateriel ej funnes annat att tillgå än detta efter en eller annan generation mindre mäktiga och därtill kanske »överförädlade», då bleve avkomman lätt så tunn, att den bleve till militärt bruk mindre lämplig; och lika litet bleve dessa hästar lämpliga till jordbruk eller annat civilt arbete. Av allt att döma torde så nu i hög grad vara fallet. Dessa på grund av klen kroppsbyggnad som arméremonter ej användbara hästar hade ringa försäljningsvärde, deras uppfödning förorsakade uppfödaren förlust, och, som ofta framhållits, hade intresset för varmblodsaveln på denna grund gått tillbaka och i stället fångats av den mera inkomstbringande och mera riskfria kallblodsaveln. En ändring i detta förhållande vore ur arméns synpunkt önskvärd, ty ur remonteringssynpunkt måste det dock vara förmånligare att inom landet funnes ett kraftigt, mäktigt varmblodigt hästmateriel, även om detta i vissa fall skulle vara för tungt för att vara idealiska kavallerihästar, men av vilka lättare hästar kunde produceras, än att all hästavel överginge till kallblodig.

Det förefölle således, som om vid behandling av detta ärende ej alltid tillbörlig skillnad gjorts mellan uppfödning av avelsdjur och bruksdjur. Detta skulle även kunna vara en förklaringsgrund för det eljest anmärkningsvärda förhållandet, att Ottenby, som, enligt vad i flera ärendet tillhörande akter framhållits, skulle vara den »lämpligaste plats i Europa, Nordmandie och Ostpreussen inberäknade, för hästuppfödning», där »hästar med senor som stål» producerats, när det gällt producerandet av kraftiga avelsdjur visat sig olämpligt, vilket likaledes av handlingarna i ärendet framginge.

Då det såväl med hänsyn till remonteringen vid armén som tillgodoseendet av behovet av varmbloodhästar för övrigt inom landet vore av yttersta vikt, att snara och kraftiga åtgärder vidtoges för upprätthållande av den nu starkt hotade varmbloodsaveln, vore det således på anskaffandet av mäktigt avelsmateriel, som åtgärderna borde inriktas. Då tillräcklig import av grova varmbloodhästar för lång tid framåt syntes vara utesluten, vore det i hög grad angeläget att inom landet söka producera ett grovbyggt mäktigt avelsmateriel.

En åtgärd i detta hänseende vore den nu ifrågavarande: anläggande av ett statsstuteri.

Om platsen för dess förläggande hade skilda meningar yppats.

Det torde vara svårt att komma ifrån den uppfattningen, att Ottenby ej vore fullt lämpligt att producera ett grovt, mäktigt avelsmateriel. Enligt erfarenhet från de tider, då stuteri där varit i verksamhet, och enligt uttalande från skilda håll, nu senast från inspektören för kavalleriet, vore Öland och Ottenby ytterst lämplig uppfödningssplats för torra, lätta mindre hästar, men det vore ej sådana som nu enligt överfältveterinärens mening krävdes för att upphjälpa den varmbloodiga aveln, utan större, grövre, mäktigt avelsmateriel, som kunde hålla sig uppe i konkurrens med de kallbloodiga hästarna, men av vilket lättare hästar kunde produceras på för uppfödande av sådana lämplig jordmån.

Det hade visat sig möjligt att på Flyinge uppföda kraftiga, mäktiga varmbloodiga hästar med god gång. Resultatet av uppfödningen hade varit minst lika gott med inom landet födda föl som med importerade. Det vore dock ej i handlingarna visat, att procenten lyckade uppfödningar hade varit tillfredsställande i och för sig eller i jämförelse med vad som vid utlandets stuterier eller andra uppfödningssanstalter av här ifrågavarande slag kunde anses tillfredsställande. En utredning häröver vore önskvärd, innan avgörandet träffades.

Det kunde nämligen knappast förnekas, att betesmarkerna å Flyinge vore mera låglänta, och delvis mera vattensjuka, än vad som vore önskvärt eller lämpligt för en uppfödningssplats för varmbloodiga hästar, och det torde ej heller vara möjligt att tillfredsställande utdika markerna. Ur ekonomisk synpunkt vid anläggnings- och igångsättande hade Flyinge eljest mycket stora företräden, till vilka viss hänsyn måste tagas, men som dock vid företag av denna vikt ej borde få bli allt för mycket bestämmande.

Därest ett stuteri i enlighet med riksdagens beslut skulle upprättas, kunde därför, innan beslut fattades, en undersökning om andra platsers lämplighet tagas i övervägande, ty det torde dock böra stå klart, att den bristande planmässighet — eventuellt utslag av tillfälliga meningsströmningar — som fått göra sig gällande vid stuteriernas å Flyinge, Strömsholm och Ottenby nedläggande och återupprättande, borde för framtiden undvikas.

Av vad sålunda sagts framginge, att därest ett statsstuteri anlades, dess verksamhet vore nödvändig för långa tider framåt för att ständigt kunna tillhandahålla hästuppfödarna kraftigt mäktigt avelsmateriel, då deras ston började av orsaker, som förut framhållits, bliva för tunna.

Snabba åtgärder vore emellertid nödvändiga för att den ädla hästaveln skulle kunna hållas uppe. Därest därför ej nu stuteriöverstyrelsens framställning bifölles, borde sådana åtgärder vidtagas, som ej föregrepe eller menligt inverkade på anläggandet av ett stuteri, och vilkas ändamålsenlighet skulle kunna hinna prövas, om stuterifrågan ej skulle inom snar framtid lösas. Närmast att tänka på torde då vara uppfödandet av sto på Flyinge eller, därest detta ej lämpligen skulle låta sig göra, på något annat ställe helst där det utan för stora ekonomiska uppoffringar kunde ske.

I detta sammanhang må anmärkas, att chefen för stuteriöverstyrelsen i sin förut omnämnda promemoria den 16 september 1921 framhållit, att styrelsen vid avgivandet av sitt förslag utgått från, att kostnaderna för stuterianläggningen om möjligt icke borde överstiga de av Kungl. Maj:t och riksdag för ändamålet anslagna medel. På grund därav och då kostnaderna för en stuterianläggning å Flyinge kunde inskränkas högst betydligt i jämförelse med beräknade kostnader för en sådan anläggning å andra platser, som eljest kunnat ifrågakomma, samt då naturförhållandena å Flyinge visat sig vara gynnsamma för uppfödning av kraftiga halvblodshästar, hade styrelsen icke tvekat att föreslå stuteriets förläggning till Flyinge. På förekommen anledning ansåge chefen för stuteriöverstyrelsen sig dock böra framhålla, att, ehuru Flyingedomänen uppfyllde de fordringar i fråga om belägenhet, jordmån, betes- och andra förhållanden, som måste förutsättas för drivande av ett stuteri för varmblodig hästavel, funnes dock inom vårt land andra platser, vilka med avseende på jordmån och betesmarker, enligt styrelsens förmenande, vore lämpligare än Flyinge. Sådana platser vore till finnandes exempelvis inom Skaraborgs län med dess kalkrika jordmån. Särskilt kunde framhållas kronoegendomen Gudhem, som för närvarande användes till remontdepå, såsom utan tvivel en av de bästa platserna i landet för uppfödning av kraftiga varmblodiga hästar.

Överfältveterinären har under åberopande av sistnämnda uttalande förklarat sig anse, att, innan frågan avgjordes, en utredning angående särskilt kronoegendomen Gudhems lämplighet för anläggning av stuteri vore synnerligen önskvärd.

Med anledning härav har chefen för monteringsstyrelsen anfört följande.

En sådan utredning, oavsett att egendomen Gudhem redan vore tagen i anspråk för en remontdepå, skulle med säkerhet giva vid handen, att ett stuteri icke kunde anläggas därstädes för de medel, som stode till buds. För ett stuteri vid

Gudhem, vilket till skillnad mot det föreslagna vid Flyinge, skulle bliva ett »fristående» stuteri, fordrades en betydligt större apparat av personal och hästar med därtill hörande byggnader, dragande betydligt större anläggnings- och årliga kostnader än de föreslagna. Hårtill skulle ytterligare komma kostnaderna för anläggande av en remontdepå i stället för den nuvarande vid Gudhem.

Kavalleriinspektören har vidare i särskilt utlåtande förklarat sig anse ytterligare utredning om lämpliga platser icke vara behövlig. Vad särskilt anginge erinringarna mot Flyinge, torde det endast vara behövt påpeka, att rika erfarenheter funnes från den tid, där var stuteri. Farhågorna för betesmarkerna vore överdrivna.

Arméförvaltningen har funnit av utredningen framgå, att det föreslagna stuteriet med hänsyn till kostnaderna för dess anläggande icke kunde komma till stånd med mindre än att det förlades till Flyinge. Då denna ort sedan gammalt vore känd såsom varande väl lämpad för uppfödning av ädla hästar, hade arméförvaltningen intet att erinra mot stuteriöverstyrelsens förslag.

Statskonsulenten Elofson, som avgivit utlåtande angående betesmarkerna å Ottenby den 14 november 1916 och angående betesmarkerna å Flyinge den 29 oktober 1921, har i särskilt utlåtande den 25 januari 1922 sammanfattat resultatet av sina undersökningar sålunda:

Vad först temperaturförhållandena beträffade vore dessa vid båda ställena gynnsamma, även om betesdjuren vid Ottenby tidvis vore mera utsatta för starkt pressande, kalla vindar än vid Flyinge, där läget vore något mera skyddat.

Avgörande betydelse för betesmarkernas avkastningsmöjligheter hade nederbördsförhållandena och markens fuktighet. Vad Ottenby i dessa avseenden anginge finge anföras, dels att nederbörden under april—september månader på Öland (enligt Hamberg) vore 195—200 millimeter, vilket icke möjliggjorde hög avkastning, och att markfuktigheten vid Ottenby i allmänhet på betesmarkerna vore alltför ringa, vadan den på kalkberget vilande ofta tunna jordskorpan vore mycket känslig för torkperioder, varunder avkastningen bleve minimal. Över en låg gräns, av Elofson beräknad till cirka 500 foderenheter per hektar, kunde avkastningen därstädes av sagda skäl icke även genom rationella åtgärder stegras, vadan effekten av havda omkostnader härför torde bliva mindre tillfredsställande.

Vid Lund nära Flyinge vore däremot nederbörden under anförda tidsperiod 320 millimeter; med en tillfredsställande markfuktighet och mindre känslighet för inträffande torkperioder kunde betesmarken vid Flyinge giva stark effekt av vattagna åtgärder och av Elofson hade avkastningen här beräknats till omkring 3,000 foderenheter per hektar och vid Linnebjär, en utmark till Flyinge, till omkring 2,000 foderenheter.

Jordmänen och jordens kalkhalt vore på båda platserna tillfredsställande, bortsett från en del surt reagerande, fuktiga områden vid Ottenby och Linnebjär.

Vallmattans botaniska sammansättning vore vid Flyinge tillfredsställande med stora avkastningsmöjligheter av i allmänhet kvalitativt värdefullt foder men vid Ottenby huvudsakligen bestående av torrjordsväxter (de enda, som här i längden

kunde fortleva) med starkt begränsade avkastningsmöjligheter troligen dock givande ett i kvalitativt hänseende värdefullt bete.

Omkostnaderna för gräsarealernas kultivering hade Elofson vid Flyinge med Linnebjär beräknat till 39,433 kronor, därav första året 23,435 kronor, samt med en årlig underhållskostnad efter kultiveringen av cirka 7,800 kronor. Häremot svarade en beräknad avkastning, som efter 12 öre per foderenhet kunde värderas från och med 1923 till 26,640 kronor och efter 1926 enligt samma grunder till 39,720 kronor för år.

För Ottenby hade Elofson, med hänsyn till de avkastningen alltid begränsande nederbörds- och fuktighetsförhållandena därstädes, räknat med jämförelsevis mindre omfattande förbättringsåtgärder. På grund av arealernas storlek och markens näringsfattiga (låt vara fysiologiskt) beskaffenhet torde dock kostnaderna under nuvarande förhållanden icke understiga omkring 60,000 kronor fördelade på tvänne år och därpå årligen 15,000—20,000 kronor några år framåt. Häremot svarade en svårigen beräkningsbar betesmöjlighet, säkerligen dock för ett betydande antal hästar, vilka emellertid icke kunde bli av mera kraftig typ och alltid löpa risk att, om icke någon extra foderkälla anlätades, under torkperioder erhålla alltför ringa foder.

Av sålunda antydda skäl och då vid Flyinge god effekt, med en avkastning av minst 2,000—3,000 foderenheter per hektar, kunde beräknas av vidtagna åtgärder och då erfarenheten visat, att gräsmattan där gäve en jämn avkastning och förhållandevis väl fördroge hästarnas starka betning och tramp, men att vid Ottenby åter effekten av vidtagna åtgärder av allt att döma måste bli relativt ringa, med en avkastning från betet av omkring 500 foderenheter per hektar, vilket kunde vara tillfredsställande endast för lätta hästar men näppeligen för avelsdjur i större antal över huvud taget utan extra fodermöjligheter och då där alltid den risken föreläge, att avkastningen under längre eller kortare perioder bleve minimal, måste, under förutsättning av att ett i förhållande till arealen lämpligt antal avelsston skulle hållas, Flyinge härför äga bestämt företräde och detta så mycket mera, som nedlagda omkostnader där alltid kunde beräknas bli räntabla, något som vad Ottenby beträffade näppeligen med säkerhet kunde förutses i vad det gällde själva betesmarkerna.

Betesarealerna hava av Elofson angivits vid Ottenby till cirka 340 hektar, vartill komma de hittills till slätter använda så kallade shäferiängarna om cirka 350 hektar, samt vid Flyinge till 121.86 hektar, därav 47 hektar vid Linnebjär. Han har vidare framhållit, att med de för Flyinge angivna skördemöjligheter kunde, ifall omständigheterna så krävde, ett större antal hästar, än som beräknats, erhålla sitt underhåll. Bättre vore likväl för betesmarkernas produktionsmöjligheter att den ökade tillväxten tillgodogjordes genom ett större antal betande nötboskap, som mot viss avgift lätt torde erhållas i denna trakt.

Angående *stuteriets omfattning samt för dess inrättande och drift erforderliga åtgärder och kostnader* anför stuteriöverstyrelsen i sin skrivelse i december 1920 till en början följande.

Då stuteriöverstyrelsen på grund av rådande höga byggnadskostnader funnit det uteslutet att kunna ifrågasätta några mera omfattande nybyggnader, hade styrelsen vid sina beräkningar utgått därifrån, att endast de å depån redan befintliga stallbyggnaderna skulle för ändamålet utnyttjas och att antalet moderston skulle rättas därefter. En efter dessa riktlinjer företagen preliminär undersökning hade visat, att, om vissa ändringar av några stallbyggnader vidtoges, skulle ett stuteri med 50 moderston kunna anordnas å depån.

I detta sammanhang ansåge stuteriöverstyrelsen sig emellertid böra framhålla, att styrelsen visserligen i föregående utredningar rörande anläggning av ett stuteri å Ottenby föreslagit, att detta borde anordnas för ett antal av minst 100 moderston, enär erfarenheten visat, att ett *fristående* stuteri i mindre omfattning icke kunde bära de för en stuterianläggning nödvändiga kostnaderna för särskild förvaltning (chef, beridare, bokhållare och veterinär) m. m. Helt annorlunda ställde sig dock saken om, såsom nu ifrågasattes, stuteriet anordnades *i samband med Flyinge hingstdepå*, då några andra kostnader för stuteriets förvaltning (tjänstemän) ej behövde ifrågakomma än för beredande av någon ökning av den därvarande beridarens avlöningsförmåner.

Kostnaderna för inrättande av ett stuteri vid Flyinge av ovannämnda omfattning har av stuteriöverstyrelsen i senaste kostnadsberäkningen, avgiven i februari 1922, sammanfattats sålunda:

Uppförande av nya byggnader samt ändrings- och reparationsarbeten i redan befintliga, enligt byggmästare Dahlgrens utredning av den 9 februari 1922	kronor	123,750
Inköp av hästar	»	200,000
Betesmarkernas förbättring och inhägnad enligt statskonsulent Elofsons utredning den 29 oktober 1921	»	39,433
Inventarier	»	10,000
Ersättning till arrendatorn av Valleberg för avträde av arrenderätten till cirka 25 hektar åker och 25 hektar ängsmark	»	20,000
Summa kronor		393,183.

Nybyggnads- och ändringsarbetena hava av Dahlgren specificerats på följande sätt:

Ändrings- och reparationsarbete i stostallet	kronor	6,800
» » » i stora stallet, norra längan	»	20,500
» » » i sjukstallet	»	5,300
Skjul för unghästar	»	6,200
Bostadshus för 2 familjer (3 rum vardera)	»	34,000
» » 2 » (2 » »)	»	30,000
Höns- och svinhus	»	1,000
» » »	»	1,000
Avlopps- och dräneringsledningar	»	1,600
Brunnar och vattenledningar	»	1,100
Elektriska ledningar	»	1,400
Planteringar	»	1,200
Oförutsedda utgifter	»	2,400
Summa kronor		112,500.

Till denna kostnadssumma torde, liksom förut, ytterligare böra läggas cirka 10 procent för oförutsedda utgifter, ritningar, resor och kontrollkostnader m. m., vadan hela kostnaden för byggnadsarbeten borde upptagas till 123,750 kronor.

Byggnadsstyrelsen har i utlåtande den 21 februari 1922 förklarat sig icke hava något att invända mot Dahlgrens kostnadsberäkningar.

I fråga om *uppsättningen av stuteriets stostam* — 50 stycken —, som styrelsen beräknat draga en kostnad av 200,000 kronor, kan anmärkas, att överfältveterinären i sitt utlåtande ifrågasatt, att avelsston skulle kunna uttagas bland arméns stambästar, varigenom kostnaderna för anskaffande av avelsston skulle minskas.

Kavalleriinspektören har förklarat sig finna detta uppslag beaktansvärt, därest antalet uttagna avelsston ej bleve för stort samt full ersättning av reponter lämnades.

Vad angår *posten å 20,000 kronor* till arrendatorn av Valleberg för *avträde av mark*, så erfordras för stuteriets förläggning till Flyinge en utvidgning av dess betesmarker. För detta ändamål har stuteriöverstyrelsen med arrendatorn av under Flyinge lydande kronoegendomen Valleberg, för vilken arrendetiden utgår först 1934, träffat preliminärt avtal, varigenom han från och med den 14 mars 1923 avstår lämpligt belägna 25 hektar åker och 25 hektar äng mot dels däremot, efter areal räknat, svarande nedsättning av arrendet dels ock kontant ersättning med 20,000 kronor. Avtalet ger därjämte arrendatorn rätt att, därest han genom statens eventuella övertagande av egendomen Valleberg i dess helhet icke kommer i tillfälle att åtnjuta förnyat arrende till vad som återstår efter nu ifrågasatt avträdande, erhålla ytterligare 10,000 kronor.

I fråga om *betesmarkernas förbättring och inhägnad* må anmärkas, att Elofson förklarat, att av honom beräknade utgifter antagligen komme att visa sig väl tilltagna, då han räknat med *nu* gällande priser. Särskilt torde gödsel, kalk och arbete under senare delen av förbättringsperioden liksom underhållet ställa sig åtskilligt billigare, något varmed Elofson dock icke ansett sig böra kalkylera.

Den sista posten bland de av stuteriöverstyrelsen beräknade engångskostnaderna, nämligen till *inventarier* 10,000 kronor, avser huvudsakligen jordbruksredskap.

Stuteriöverstyrelsen föreslår i sin sista framställning, att kostnaderna för anläggningen skola fördelas på tre år enligt denna plan.

Ar 1922.

Andring av stora stallet, norra längan	kronor	20,500
Inköp av 10 ston	»	40,000
Betesmarkernas förbättring, enligt Elofsons ovannämnda utredning	»	23,435
Iventarier	»	10,000
$\frac{1}{3}$ av oförutsedda utgifter (2,400 kronor)	»	800
10 % » » » för byggnadsarbeten (20,500 + 800 = 21,300 kronor)	»	2,130
Ersättning till arrendatorn av Valleberg	»	20,000

Summa kronor 116,865.

Ar 1923.

Inredning av stostallet	kronor	6,800
Skjul för unghästar	»	6,200
1 bostadshus för 2 familjer (3 rum vardera)	»	34,000
Höns- och svinhus	»	1,000
Betesmarkernas förbättring, enligt Elofsons utredning	»	14,688
Halva beloppet av beräknade kostnaderna (5,300 kronor) för avlopps-, dränerings-, vatten- och elektriska ledningar samt planteringar	»	2,650
$\frac{1}{3}$ av oförutsedda utgifter (2,400 kronor)	»	800
10 % » » » för byggnadsarbeten (6,800 + 6,200 + 34,000 + 1,000 + 2,650 + 800 = 51,450 kronor)	»	5,145
Inköp av 20 ston	»	80,000

Summa kronor 151,283.

Ar 1924.

Inredning av sjukstallet	kronor	5,300
1 bostadshus för 2 familjer (2 rum vardera)	»	30,000
Höns- och svinhus	»	1,000
Halva beloppet av beräknade kostnaderna (5,300 kronor) för diverse ledningar	»	2,650
$\frac{1}{3}$ av oförutsedda utgifter (2,400 kronor)	»	800
10 % » » » för byggnadsarbeten (5,300 + 30,000 + 1,000 + 2,650 + 800 = 39,750 kronor)	»	3,975
Betesmarkernas förbättring	»	1,310
Inköp av 20 ston	»	80,000

Summa kronor 125,035.

Såsom tidigare nämnts, begärde stuteriöverstyrelsen i skrivelsen i december 1920 att av fonden för anläggande av ett statsstuteri få utöver då för stuteriet beräknade kostnader använda ett belopp av 88,320 kronor för vissa nybyggnads-, reparations- och förbättringsarbeten å Flyinge, som vore oundgängligen nödvändiga även om stuteriet ej komme till stånd. Från styrelsen har emellertid meddelats, att av dessa arbeten numer, i den mån de ansåges erforderliga, allenast återstode utfört omläggning av rastbanan samt att Dahlgren i februari 1922 beräknat kostnaden härför till 8,250 kronor.

De ökade driftkostnaderna vid Flyinge med anledning av stuteriet beräknar stuteriöverstyrelsen i promemoria den 24 februari 1922 sålunda.

Utgifter:

Avlöningar.					
Lönstillägg till chefen	inkl. dyrtidstillägg ¹	.....	kr.	1,567: 72	
» beridaren	»	»	»	1,103: 56	
1 fodermarsk-stoöverskötare	»	»	»	3,634: 58	
4 stallbetjänter	»	»	»	8,412: 24	kr. 14,718: 10
Foder	.....				» 30,021: 25
					Summa kr. 44,739: 35.

Inkomster:

5 hingstar inmönstras à 6,000 kronor	.....	kr.	30,000: —
5 3-åriga vallacker säljas à 1,300 kronor ²	.....	»	6,500: —
20 föl säljas à 300 kronor	.....	»	6,000: —
			kr. 42,500: —
		eller alltså förlust å	» 2,239: 35
			Summa kr. 44,739: 35.

Stuteriöverstyrelsen framhåller, att i planen för stuteriets drift skulle ingå, att varje höst på auktion försälja de föl, som icke vore särskilt lovande. Varje årgång beräknades att omfatta 20—30 föl, däri inbegripna de hingstföl, som i ungefär samma utsträckning som hitills fortfarande komme att köpas inom landet för att fylla detta antal.

I fråga om ökning av depåchefens lön framhåller stuteriöverstyrelsen, att den eventuellt blivande gemensamme chefen för Flyinge hingstdepå och stuteri borde med hänsyn till det ökade arbete och ansvar, som komme att åligga honom, tillerkännas något ökad avlöning, utöver de löneförmåner av 4,000 kronor i lön och 2,000 kronor i tjänstgöringspenningar, som enligt nu gällande stat vore bestämda för chefen för Flyinge hingstdepå; och finge styrelsen därför föreslå, att dessa avlöningsförmåner ökades med 1,000 kronor, varav 600 kronor skulle utgå såsom lön och 400 kronor såsom tjänstgöringspenningar, och varigenom avlöningen i dess helhet således komme att uppgå till 7,000 kronor.

Angående den föreslagna ökningen av beridarens lön anför stuteriöverstyrelsen.

Enligt den för tjänstemännen vid statens hingstdepåer gällande lönestaten åtnjöte beridarna vid Strömsholms och Flyinge hingstdepåer samma löneförmåner, ehuru beridarbefattningen vid Flyinge hingstdepå vore långt mera krävande och

¹ Enligt kungl. kungörelsen den 13/1 1922, (nr 4).

² Enligt medelpriset för remont år 1922.

ansvarsfull än motsvarande befattning vid Strömsholms hingstdepå. Beridaren vid Strömsholms hingstdepå hade nämligen endast att övervaka skötseln av de 55 à 60 därstädes uppställda äldre hingstarna, under det att beridaren vid Flyinge hingstdepå hade under sin vård omkring 80 äldre hingstar, 15 à 20 tvååriga och 15 à 20 ettåriga hingstar samt lika många föl, ävensom åliggande att personligen leda dressyren och träningen av de unga hingstarna. Detta senare arbete hade förut under en följd av år 8 månader årligen omhänderhaftts av en kavalleriofficer som, jämte furir och manskap, för sådant ändamål kommenderats till depån från något av de skånska kavalleriregementena. Denna kommendering hade emellertid med 1918 indragits och ersatts med civil personal, vars arbete ställts under beridarens ledning. Därest ett stuteri nu komme att förenas med depån utan att tjänstemannapersonalen därstädes ökades i annan mån än med en fodermarsk-stoöverskötarebefattning, bleve således särskilt beridarens arbetsbörda ytterligare avsevärt ökad, och styrelsen funne det i så fall skäligt, att beridaren därstädes bereddtes något bättre avlöningsförmåner än vad han för närvarande åtnjöte. Nuvarande normalstat för tjänstemännen vid statens hingstdepåer upptog för beridaren lön 1,500 kronor, tjänstgöringspenningar 1,200 kronor samt två ålderstillägg, vardera å 300 kronor. Styrelsen ansåge, att, därest beridaren ålades skyldighet att tjänstgöra även vid ett med hingstdepån förenat stuteri, sådan ändring borde vidtagas i nämnda stat, att han tillerkändes 2,000 kronor i lön och 1,400 kronor i tjänstgöringspenningar.

I fråga om ökningen av stallpersonalen, som styrelsen anser kunna begränsas till en stoöverskötare och 4 stallbetjänter framhåller styrelsen vidare.

För fodermarsk-stoöverskötarebefattningen borde utgå, förutom de för fodermarsk vid hingstdepå för närvarande bestämda avlöningsförmåner, jämväl någon ytterligare ersättning på grund av de särskilt ansvarsfulla göromål, som komme att ålīga honom såsom stoöverskötare. Denna ersättning ansåge styrelsen lämpligast böra utgå i form av visst arvode, t. ex. 15 à 20 kronor för varje föl, som vid tiden för fölets avvänjning befunnes vara i gott skick, dock med högst 600 kronor för år.

Den erforderliga nya personalens anställning skulle ske successivt allt efter som stuteriets hästbesättning anskaffades. Då emellertid inköpen av fölstona komme att bliva beroende på möjligheten att anskaffa sådana, vilket med säkerhet ej kunde ske på en gång, utan efter hand som tillfälle därtill erbjödes, kunde någon bestämd plan för personalens anställande icke uppgöras.

Angående *tiden för stuteriets inrättande* anför stuteriöverstyrelsen.

Den plan för inrättandet av ett statsstuteri å Flyinge hingstdepå, som stuteriöverstyrelsen framlagt, innefattade i sig, bland annat, den fördelen, att stuteriets organisation kunde omedelbart taga sin början och efter hand utvecklas, allt efter som tillfällen bjödes till fördelaktiga inköp av avelsston. Den tvingade icke styrelsen till att på en gång eller efter en förut i detalj fastställd plan och kanske under ogynnsamma förhållanden anskaffa det behövlige stomaterialet, varjämte, då stuteriet ej drabbades av några särskilda förvaltningskostnader, som gäve anledning till en påskyndad utveckling av detsamma, organisationen kunde genom-

föras mera praktiskt och säkerligen också med relativt mindre kostnader än annars skulle bliva fallet. Det låge givetvis i den varmblodiga hästavelns intresse, att stuteriet komme till stånd snarast möjligt, men förhållanden kunde dock inträffa, som inverkade hindrande på anskaffandet av moderston eller på de föreslagna byggnadsarbetenas utförande. Styrelsen förutsatte emellertid att under alla förhållanden högst fyra år skulle behöva beräknas för genomförande av stuteriets organisation, och att alltså efter denna tid full uppsättning av fullåriga moderston skulle därstädes förefinnas och den nu förelagda planen för stuteriets drift vara betryggad.

Departements-
chefen.

Behovet av ett statsstuteri synes mig vara väl ådagalagt. Därom gjorda uttalanden hava särskilt tagit sikte på den varmblodiga hästens betydelse för remonteringen. Jag vill emellertid även framhålla, att en halvblodshäst av den kraftigare typ, som stuteriöverstyrelsen nu vill framarbete, tillika torde få fördelaktig användning både som vagns- och jordbrukshäst. Särskilt vid det mindre och lättare jordbruket är en halvblodshäst mera passande för där förekommande arbeten och körslor än en tung kallblodig dragare.

Även med hänsyn till att de sist gjorda kostnadsberäkningarna för anläggande av ett stuteri vid Ottenby kunna, på grund av inträffat prisfall, reduceras, äro dessa kostnader så höga, att enbart av denna orsak ett stuteri där icke kan komma ifråga. Kostnaden för ett stuteri vid Ottenby, icke minst med hänsyn till därför speciellt erforderlig administration, skulle icke svara mot nyttan. Då härtill kommer, att Flyinge enligt Elofsons utredning torde vara väl så lämplig uppfödningssplats för den häst, som nu är mest önskvärd, tvekar jag ej att tillstyrka stuteriets förläggande i samband med Flyinge hingstdepå, helst där redan befintlig personal kan med allenast mindre utökning sköta jämväl stuteriet. Mot stuteriöverstyrelsens plan för stuteriets inrättande och därför erforderliga byggnadsarbeten har jag intet att erinra. Vid besök å Flyinge hingstdepå har jag funnit därför upprättade förslag lämpliga. Särskilt vill jag framhålla, att genom stuteriets inrättande åtskilligt utrymme, som nu icke begagnas, kommer till användning.

Vad angår stuteriöverstyrelsens förslag i avseende å löneförhöjningar och utökning av stallpersonalen torde jag icke hava anledning att nu framlägga något förslag. Då stuteriets egentliga verksamhet skall börja först sommaren 1923, bör därmed lämpligen anstå tills behandlingen av statsverkspropositionen för det budgetår, som börjar den 1 juli 1923. Något förhandsuttalande vill jag icke göra angående ifrågasatt ökning av nuvarande befattningshavarnas löner, vilken i vart fall ej erfordras före nämnda tidpunkt. Ej heller läser dessförinnan ny ordinarie personal behöva anställas. Därest någon ökning av antalet extra

personal skulle erfordras för skötsel av ston, torde de medel, som stå till stuteriöverstyrelsens förfogande för hingstdepåns verksamhet därtill förslå.

Uppenbart är, att även personalökningen skall ske successivt. Meningen är, att det hus, som bygges 1923, skall bebos av stoöver-skötaren och en stallbetjänt. Om så erfordras torde ytterligare en lägenhet kunna beredas i det hus, som nu användes bl. a. till bostad åt fodermarsken.

Stuteriöverstyrelsens senaste kostnadsberäkning slutar å 393,183 kronor, vartill kommer 8,250 kronor för rastbanans omläggning, som jag jämväl anser böra verkställas. Sammanlagda kostnaden blir alltså i runt tal 400,000 kronor. Vid beräkning av byggnadskostnaderna har Dahlgren kalkylerat med de arbetskostnader, som gällde i oktober 1920. Det torde vid sådant förhållande få förutsättas, att de beräknade byggnadskostnaderna komma att underskridas. Jämväl förbättringen av betesmarkerna lär kunna ske för lägre kostnad än beräknats. Å andra sidan torde det vid en anläggning av ifrågavarande slag, som till stor del avser ändringsarbeten i gamla hus, visa sig nödvändigt att utföra arbeten, som ej från början kunnat förutses. Sammanlagda kostnaden bör sålunda ej nu beräknas lägre än 400,000 kronor. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att, alltefter anläggningens fortgång, intill nämnda belopp utanordna vad stuteriöverstyrelsen visar vara erforderligt för stuteriets anläggning i huvudsaklig överensstämmelse med den nu framlagda planen.

Den för anläggning av ett statsstuteri avsatta fonden uppgick den 1 januari 1922 till 636,983 kronor 24 öre. Under förutsättning att stuteriet kan anläggas för 400,000 kronor, uppstår således en avsevärd behållning. I enlighet med vad statskontoret anfört torde dock icke föreligga anledning att, förrän stuteriet blivit färdigt, fatta något beslut angående dispositionen av den beräknade behållningen.

Det belopp av 4,000 kronor, som stuteriöverstyrelsen i skrivelsen i december 1920 från fonden begärt för gäldande av viss ersättning åt greve Cronstedt och Elofson, har Kungl. Maj:t den 22 juni 1921 bemyndigat styrelsen att utbetala från reservationsanslaget till hästavelns förbättrande.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att för inrättande av ett statsstuteri i samband med Flyinge hingstdepå i huvudsaklig överensstämmelse med av mig nu förordad plan må

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 97 häft. (Nr 110.)

av fonden för anläggande av ett statsstuteri efter Kungl. Maj:ts beprövande användas intill 400,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hugo Nordlander.